BÁLINT TIBOR

Zsebtükör

Néha csodálkozva nézem, hogy az írók milyen nagy feneket kerítenek mindennek — mondta egy nőismerősöm. — Például az ember eltávolodását a hittől oly aggályos részletezéssel fejtik ki, hogy egy angol tanügyi kiadó is megirigyelhetné. Pedig higgye el, a változás néha minden előzmény nélkül, egyetlen pillanat alatt megy végbe. Íme, az én esetem: odahaza már kislány koromtól katolikus nevelést kaptam, és később, miután férjhez mentem, szinte negyvenéves koromig jártam templomba. Egy alkalommal azonban, amikor gyónni akartam, s letérdelve vártam, hogy megszólalhassak, hallottam, amint a sekrestyés odahajol a paphoz, és fojtott suttogással közli: „Főtisztelendő úr, kész a rántotta!" Kis csend volt, porszemek úsztak a vén deszkák között behulló keskeny fénysugárban. Aztán válaszként megszólalt a pap ugyanazzal a suttogással, és a hangjában parányi aggodalom rezgett: „Mondja, kovászos uborka van?" Ekkor hirtelen felálltam. Egy perc múlva már az utcán lépdeltem, és nagyon jól éreztem magam. Azóta sem gyóntam, és bizonyára nem is fogok!

*

A hivatalfőnök ragyogó körmeit nézte, mintha apró visszapillantó tükörből ügyelné beosztottjainak piszmogását vagy félénk buzgalmát. „Maga mit olvas, Szalva elvtárs?" — csapott le a fiatal segédkönyvelőre, aki félig kihúzott asztalfiókjában verseskötetet rejtegetett. „Pár sort Rilkétől, az Áhítatok könyvéből..." — hebegte amaz elvörösödve, és sietve visszatolta a fiókot. „Őszintén sajnálom, de le fogom vonni háromnapi fizetését!" — mondta a főnök; azzal megfordult, átment a kartotékosztályra, s újra maga elé emelte ragyogó körmeit. „Ugye most is a sportesseményekkel foglalkozik, Vajas?" — kérdezte egy dagadt hátú hivatalnoktól, aki ülve böngészte a sportújságot. Vajas még csak föl se pillantott. Válaszként bosszúsan megfricskázta a lapot, majd így szólt: „Képzelje, a TFE ismét kikapott!" A főnök leengedte szép fehér kezét. „Igazán? A fene egye meg. Ez már valósággal botrány. No, olvasson csak tovább, nem zavarom." Azzal halkan ellépdelt onnan, de egy perc múlva már a szomszéd szobából hallatszott az üvöltése: „Kié ez a Shakespeare-kötet az asztalon?! Hogy kerül ide?!... Ki merészelte behozni?!"

*

Az én dédnagyapám vörössipkás volt negyvennyolcban... Lőporfüstben rohant az ellenség felé... Akár egy századot is lekaszabolt volna... A mai férfiak viszont elnőiesedtek... Valahogy nyámnyilák, hiányzik belőlük a szilajság... Egykettőre betojnak... Apropó: a ti Jencikétek ismét állás nélkül cselleng?... Hát sosem jön meg az esze szegénynek?... Nem tudja befogni a száját?... Miért felesel a főnökeivel?... Miért nem húzza meg magát?...

Ahelyett, hogy igyekezne a kedvébe járni a feletteseinek, a gyűléseken durván odamondogat, mert ugyebár neki az igazság a fontos!... Na, ha az a fontos, hát igya a levét... Különben is, kár ezen bosszankodni... Ilyenek ezek a mai férfiak... Nem férnek a bőrükben...

*

(Mikrorealizmus) A Fellegvár alatt, egy vedlett és valószerűtlenül magasan fekvő házacska ablakán fehér hajú vénasszony hajol ki, és rövidlátó hunyorgással figyeli a járdát; keze mint két száraz madárláb, idegesen ugrál az ablakpárkányon, ráncos szája gubancba gyűl az erőlködéstől: „Halló, elvtárs!... Halló! Úrfi, kérem... Úrfi!... Csak egy pillanatra, nagyságos úr!..." Egy-egy percre reményvesztetten eltűnik a szoba zavaros homályában, aztán ismét megjelenik, és a kezei megint zörögni kezdenek a bádogszegélyen: fejét oldalt dűti, hallgatózik: „Halló, jár odalent valaki?!" Már alkonyodik, és alig látni gyalogjárót az utcában; de ha erre vetődne is néhány ember, nehezen hallaná meg a halk rimánkodást, mert a gátról lezúduló víz elnyomja az anyóka hangját. Én is véletlenül figyelek fel rá, megállva átellenben a Szamos korlátja mellett, s egyre izgatottabban nézem, mit kíván ez a százesztendős nénike a világtól. Kéregetésről aligha lehet szó, állapítottam meg, hiszen még a fémpénzt is nehéz volna fölhajigálni oda a magasba, s mindjárt utána látomásként suhannak át előttem a rémítő lehetőségek: bizonyára az élete párja haldoklik a háttérben valami színehagyott vén díványon... esetleg rábíztak egy kisgyereket, aki beesett a vízzel teli kádba... de az se kizárt, hogy a testvére vagy a kvártélyosa épp az imént akasztotta fel magát a kamrában vagy a vécéajtó mögött, és ő tehetetlenül hallgatja az öngyilkos rugdalózását... Gyerünk hát föl hozzá! Lehet, hogy már ez a találgatás is jóvátehetetlen mulasztás volt! Inkább azonnal oda kellett volna rohannom! Pár másodperc múlva ott állok a ház mögött, a tornácon, és mindkét öklömmel kétségbeesetten verem az ajtót, s mint afféle rossz idegzetű ember, ordibálni kezdek: „Mi történt, az istenért, mi történt?!... Nyissa ki azonnal!" Ijedt csend, aztán a vénasszony óvatosan hátranyitja az ajtót; bal kezében szakadt harisnya. Peregnek a könnyei, s ő szipogva, megbántottan mondja: „Már azt hittem, nem jön senki... Pedig reggel el kell indulnom a nyugdíjhivatalba, és nincs, aki cérnát fűzzön, lelkecském, a tűbe..." S ezzel elém tartja, mint foszlott és elnyűtt életét, a fél pár harisnyát...

*

(Z. K. naplójából:) Régi meggyőződésem, hogy az írók csupán a hatásért beszélnek üres hétköznapokról. Hiszen oly szívsorvasztó az, amikor Cronin éjszakás nővére így ásít: „A lét pusztaság, megszakítatlan sivatag, amelyben egyik homokszem olyan, mint a másik." Ugyan kérem! Az élet sokkal változatosabb, és ha nem majszolhatjuk el mindennapi örömünk vékonyka szelet kenyerét, élményt kínál még a gyász is. Ma például temetésen voltam. Én mondtam a búcsúbeszédet a munkatársak nevében, de csöppet sem rázott meg az eset. Közepes képességű, rigolyás hivatalnok volt a kollégánk. Ezt a jelentéktelen életet azonban igyekeztem a jelentőség fényébe állítani, és épp ezért jólesett volna, ha elföldelés után valaki odalép mellém, és mond pár dicsérő szót a halotti búcsúztatómról... De nem így történt, és én Máriába karolva unottan ballagtam alá a Házsongárdból. A főtéri vendéglő teraszán lehúztam egy korsó sört, s már el is felejtettem a temetést, amikor a feleségem reám pillantott, és így szólt: „A gyászbeszéded nem volt rossz, de megfigyeltem, hogy röviden ejted a hosszú magánhangzókat." Azt hittem, fölhabzik az agyam. „Micsoda?!... Engem tanítasz magyarul beszélni? — sziszegtem oda. — És milyen jogon?... Mert két polgárival többet végeztél?... Vedd tudomásul, hogy unom a nyelvleckéidet és téged is unlak, te kékharisnya... te temető-

bogár!" Azzal felugrottam, és elrohantam. Tíz perc múlva már a sétatér öreg fái hullatták rám árnyékukat, és én úgy éreztem, mintha valaki nedves törülközőket váltogatna izzó homlokomon. De nemsokára a hátam mögül kétségbeesett hangot hallottam, a Mária hangját: „Állj meg, Ádám... ne haragudj!" Volt is eszemben megállni! Kicsörtettem a fák közül, és szaladtam haza. Mária utánam. Cipőjének sarka úgy visszhangzott a mellékutcákban, mint a gépfegyverropogás. Szinte hallottam a zihálását is, s ez még inkább űzött bosszúálló menekülésemben. Majd megtanítalak én! — gondoltam. — Majd végképp elmegy a kedved attól, hogy a szavaimba beleköss! És valami mámoros boldogság járt át, és rikoltozni tudtam volna fenséges közérzetemben.

Íme, tehát egy nap élménye — egyetlen napé, amely már-már lezárult ama szürke és jelentéktelen ember elhantolásával...

*

(Betűevők hűtlensége.) Opera-előadásról indultam vissza a szállodába abban a városkában, ahol gyárunk megbízottjaként mintaárut mutattam be — mesélte vegyészmérnök barátom. — Vagy háromszáz lépés után, amikor át kellett volna gyalogolni egy keskeny hídon, elakadtam. Vagy tizenöt ember torpant meg előttem. Gyámoltalanul összeszorultak, mint a juhok veszély idején. Jobb kéz felől, a mederben, bizonytalan fényeket himbált a szél, olykor hordalékmeg iszapszag csapott fel, és rossz sejtéseket borzongatott végig bennem. De hát mi történik itt? Előbb lábujjhegyre ágaskodtam, utána fölkínlódtam magam a meszelt kőkorlátra, s onnan tekintettem szét: a híd innenső és túlsó végében egy-egy böhöm alak négykézláb körbe forgott, közben egyfolytában csaholt, és senkit sem engedett a hídra lépni. Sőt olykor hörögve vetette magát a rémült és tehetetlen népség felé, akár a fölhergelt kutya. Senki sem szólt, senki sem mozdult. Én magam is éreztem, ha elindulnék a részeg és őrjöngő huligánok felé, szétszaggatnának. Dermedten álltunk perceken át, hátha erre téved egy rendőr. E várakozás közben, szinte látomásként, fekete köpenyes férfi tűnt föl mögöttünk a gyalogjárón, és kezében úgy világított a szétnyitott könyv, mintha foszforos betűkkel volna nyomtatva. Méltóságos léptei és erős szemöldökcsontja láttán, amelyeket kemény vonásokkal rajzolt ki a fénylő írás, mindenikünk megérezte: ez át fog menni! Ennek titkos hatalom van a kezében... Talán a könyv?... Vagy csak egyetlen varázsszó — de átmegy! S mindjárt a megkönnyebbülés alélt izgalmával nyitottunk neki utat. A feketeköpenyes most megállt, végignézett a hídon, aztán olyasmi történt, amire még csak nem is gondoltunk, s amit sohasem felejtek el: Mert a feketeköpenyes, ahelyett, hogy egy szót is szólt volna, a könyvet a fogai közé vette, ő is négykézlábra ereszkedett, és szűkölve, vonítva átugrált a hídon. A két kutyaember, vigyázó, de nyugodt tekintettel kísérte őt, és csak akkor kezdett el veszettül ugatni, amikor látta, hogy a falkabélinek vélt alak mihelyt a túloldalra ér, ismét két lábra áll, és az öklét rázva kiáltozni kezd: T i l t a k o z o m! A h u s z a d i k s z á z a d... A z e g é s z e m b e r i s é g n e v é b e n t i l t a k o z o m!... É s h a r c o l n i f o g o k a z e r ő s z a k e l l e n!... H a r c o l n i. A z u t o l s ó c s e p p v é r e m i g!...